

rohegeeniuse toob sinuni

EESTI LOODUS

Mis mõjutab kalade arvukust Eesti vetes?

Keskkonnaministeerium ja KIK

4. aug. 2020 kell 12:52

Jaga Facebookis

Saada e-kirjaga

Menüü ● [Geenius](#) ● [Auto](#) ● [Digi](#) ● [DigiPRO](#) ● [Diktor](#) ● [Kodu](#) ● [Raha](#) ● [Rohe](#) ● [Tervis](#)

LIFE IP CleanEST projekt. Foto: Taavi Bergmann.

Ilus loodus on see, mille üle on iga eestlane uhke. Üks asi, mida me ehk väärtustadagi ei oska, on see, et saame vabalt käia oma lähimas jões ujumas või kalal. Eestis ei tule osta järve äärde minekuks piletit ega muretseda selle pärast, et jõevesi ujumiseks ei kõlba. Siiski pole jõgede ja järvede hea seisund midagi iseenesestmõistetavat.

“Seda tuleb hoida ja väärtustada, vajakajäämisi vajadusel kõrvaldada,” räägib Eesti Loodushoiu Keskuse kalateadlane **Einar Kärjenberg**, kes koos kolleegide **Mart Thalfeldti**, **Meelis** ja **Jaak Tambetsiga** ning paljude teiste inimeste kaasabil viisid ellu LIFE’i projekti HAPPYFISH.

Murelikuks teeb teadlasi see, et veeliste elupaikade kvaliteet ja paljude neist sõltuvate liikide seisund halveneb maailmas järjepidevalt.

Paisud takistavad kalade liikumist

Mitmed veekogudega seotud probleemid on inimtekkelised. Üheks murekohaks on paisud, mis takistavad kalade liikumist nende koelmualadele.

Sellise probleemiga seisis silmitsi näiteks Pärnu jõgi, mille äärde rajati 19. sajandil Sindi kalevivabrik. Seoses sellega ehitati pais, mis sulges kalade tee koelmealadele.

Sindi pais asus Pärnu jõe suudmest 14 km kaugusel, blokeerides rändel olevatele kaladele 90% Pärnu jõestikus asuvatest kudemis- ja elupaikadest.

Paisud ehk rändetõkked on probleemiks mujalgi. Näiteks Lääne- ja Ida-Virumaal on 28 vooluveekogule paigaldatud lausa 76 rändetakistust. Ka kõik Virumaa viis olulist lõhejõge on praegu paisuga takistatud, mis tähendab, et kalad ei pääse merest jõgedesse oma koelmualale ning sealsed jõed on lõhest üsna tühjad.

Püssi pais. LIFE IP CleanEST projekt. Foto: Taavi Bergmann

Vanajõgede tähtsus kalade elus

Samuti tekitab kaladele probleeme vanajõgede isoleeritus peajõgedest. Vanajõgi (ka soot või koold) on jõe endine säng, mis on aja jooksul peajõest osaliselt või täielikult eraldunud. Need omapärased veekogud koos üleujutatavate luhtadega on kaladele ideaalsed paljunemiskohad, kuid mitte ainult.

Nimelt sobivad vanajõed kaladele hästi talvitumiseks, noorkaladele on nad olulised kasvualad. Suuremaks saades tahavad kalad aga rohkem süüa ja suuremat elupaika, mistarvis on oluline, et säiliks ühendus peajõega. Pealegi võib soodis esineda hapnikupuudust, mis on kaladele ebasoodne või lausa surmav.

Probleem, nagu mainitud, tekib siis, kui vanajõgi peajõest isoleerub. Rändetõkked pea- ja vanajõgede vahel võivad tekkida nii looduslike protsesside, näiteks settimise tulemusena kui ka inimese kaasabil, näiteks siis, kui jõesängi süvendamisel veetase jões langeb.

Aja jooksul jääb kaladele soodsaid elupaiku inimtegevuse tõttu üha vähemaks. “Iga kord kui süvendatakse mõni jõgi, kuivendatakse lammiala või rajatakse pais, jääb hästi toimivaid elupaikade koosluseid järjest vähemaks. Ja need, mis on järele jäänud, muutuvad aina enam unikaalseteks,” selgitab Kärgerberg.

Elupaigad teisenevad, kuid kalade nõudmised jäävad samaks, nii ongi tagajärjeks erinevate liikide arvukuse vähenemine.

LIFE IP CleanEST projekt. Foto: Taavi Bergmann

Sada aastat tagasi puudus keskkonnateadlikkus

Ida-Virumaal aga mõjutavad kalade käekäiku ülejäänud Eestist hoopis teistsugused probleemid. Kuna tegu on tööstuspiirkonnaga, siis on Kirde-Eesti veekogudes põlevkivitööstuse tagajärjel tekkinud jääkreostus. Seda põhjusel, et põlevkivitööstuse algusaegadel polnud veel inimestel keskkonnateadlikkust.

“Keskkonnateadlikud oleme olnud võib-olla viimased paarkümmend aastat ja arenenud selles suunas, et kõik, mis me loodusest võtame, ei saa sinna prügi või risuna tagasi minna,” räägib IP LIFE CleanEsti projektijuht **Mari Sepp** ja toob näiteks, et ammustel aegadel, kui alustati, suunati naftasaadused koos kantserogeensete ainetega loodusesse.

Nimelt valitses siis uskumus, et loodusel on isetervenemise võime. Mingil määral see tõesti nii on, kuid mitte sellises mahus nagu arvati. Nõukogude ajal suurenesid põlevkivi tootmise mahud mitmekordselt, tekitades reostuse jääki veel kõvasti juurde. Lisaks jääkreostusele mõjutab veekogusid ka põllumajandusreostus ning reovesi.

Reostus mõjutab ka kohalikke

Veekogude reostus puudutab meid kõiki, vee-elustikust kuni inimeseni välja. Veekogude taimestik ja loomastik ei saa enam loomupäraselt areneda, kui vees on keemilised ained ja ühendid. Reostus mõjutab ka kohalikku elanikkonda.

Purtse lisajõgi Erra on reostunud ja inimene ei saa seal ujumas käia. See tõsiasi mõjutab nii tema elukvaliteeti kui ka kinnisvara väärtust. Kohalikelt elanikelt on Sepp kuulnud, et Nõukogude ajal, kui keskkonnateadlikkus polnud veel nii suur, käisid lapsed ikka Erra jões ujumas – keegi ei osanud ohtu täpselt hinnata. Kui lapsed olid ujumas ära käinud, määriti nad võiga kokku ja hõõruti puhtaks. “Kui on madalvee periood ja jõepõhi paljandub, on täiesti näha suured bituumeni laigud,” räägib Sepp sellest, kui reostunud on Erra jõgi.

Lahendused paisudele

Viimasel kümnekonnal aastal on Sepa sõnul kalade kudealade ja rändeteede avamiseks hakatud rohkem ära tegema ja sellesse tegevusse ka raha suunama.

Seda mitte ainult Eestis, vaid ka mujal Euroopas, näiteks liikumise “dam removal” raames. 2019. aasta jaanuaris avatud Sindi paisu peab Sepp Euroopa üheks suuremaks ja parema eeskujuga projektiks ja lahenduseks. Kui pais oli avatud, suurenes kalateadlaste sõnul merest jõkke kudema saabuvate kalade hulk hüppeliselt.

Kõige kehvem on Eestis veekogumite olukord Virumaal. Selleks, et parandada sealsete veekogude seisundit, panid 24 asutust pead kokku ja kirjutasid LIFE IP CleanEsti projekti.

Projekti raames valitakse Lääne- ja Ida-Virumaal välja kuus rändetakistust ja lahendatakse need. Lahendamine tähendab seda, et pais kas likvideeritakse ja selle asemele tehakse tehiskärestik või rajatakse paisu kõrvalt kalapääs, et kalad pääseksid liikuma.

Vanajõgede ühendamine peajõega

Vastupidiselt Ida- ja Lääne-Virumaa jõgedele on Emajõel olnud õnne jääda rändetõketest vabaks. Selle säng on suuresti veel looduslähedane, Emajõe lammialad on sageli üleujutatud ning kalade kudemine luhal on jõe ülemjooksul sage nähtus.

Käänuline jõgi ja rohked vanajõed loovad hulgaliselt erinevaid elupaiku. See kõik mõjutab kalastiku seisundit positiivselt ja tagab, et jões elavad kaitsealused liigid, nagu näiteks võldas, hink, vingerjas, tõugjas ja säga. Samuti pakub jõgi midagi ka inimeste toidulauale: latikat, ahvenat, hauged, koha ja muud.

Et Emajõgi oleks kaladele võimalikult mõnus elukeskkond, võeti projekti LIFE HAPPYFISH käigus ette mitmesuguseid tegevusi: taastati koelmuid luhaaladel, taasasustati ohustatud kalaliike nagu tõugjas, korraldati lastelaagreid ja teostati teadusuuringuid. Põhitegevusena aga taasavati 10 vanajõe ühendus peajõega.

Emajõe kalastiku olukord näitab kalateadlaste sõnul viimasel ajal paranemise märke. Kutseliste kalurite saagid on suurenenud, rahul on ka harrastuskalamehed, kaitsealuse tõugja arvukus on tõusuteel. Ometi tuleb tööd jätkata. Elupaikadest ja seal elavatest liikidest peab olema hea ülevaade ja teadmisi tuleb edasi anda, et vältida jõe ja seal elavate liikide seisundi halvenemist tulevikus.

Tegevused reostuse likvideerimiseks

Reostuse likvideerimise ja vähendamise tegeletakse Kirde-Eestis projekti LIFE IP CleanEst järgi. Puhastustöid tehakse kolmel objektil.

Purtse lisajões Erra puhastatakse 1,5 km ulatuses jääkreostust.

Teiseks objektiks on Kohtla-Nõmme endine autokummide tehas. Sellest mahajäänud territooriumil on autokummide töötlemise tagajärjel imbunud kuni 1,9 m sügavusele pinnasesse õliseguseid jäätmeid, mis on põhjavett rikkunud. Seal puhastatakse ära 1200 tonni jäätmeid ja pannakse piir, et reostus edasi ei leviks.

Kolmandaks katsetatakse Rakvere vallas Pahnimäe asfaltbetoonitehases erinevaid bakterioloogilisi tehnoloogiaid. See tähendab, et fermentatsiooni käigus saadetakse pinnasesse teatud bakterite kooslused, kes on võimelised pinnast puhastama.

Kuidas käib riigilt looduse hoidmiseks raha taotlemine?

Nii projekt HAPPYFISH kui IP LIFE CleanEst on LIFE'i projektid. LIFE-programmi kaudu saab Euroopa Liidult taotleda raha looduse kaitsmiseks. Tegu on Euroopa Komisjoni ainsa otseselt keskkonnale suunatud rahastamisvahendiga, millega toetatakse liidu keskkonnapoliitika arengut ja elluviimist.

LIFE-programmist võivad toetust taotleda kõik Euroopa Liidus registreeritud juriidilised isikud. Taotlejaid aitavad projektide kvaliteedi parandamisel ja partnerite leidmisel keskkonnaministeerium ja Keskkonnainvesteeringute Keskus, kes korraldavad 18. augustil virtuaalse projektide kirjutamise töötoa.

Seekord keskendutakse kliimavaldkonna projektidele. Töötoas jagatakse nippe, kuidas koostada kvaliteetset projekti, ning saab nõu küsida neilt, kel on LIFE-projekti kirjutamise kogemus juba käes.

Artikli kirjutamist on rahastatud projektist “LIFE programmist teadlikkuse suurendamine ja projektitaotluste kvaliteedi parandamine 2”, mida rahastab Euroopa Liidu liikmesriikide keskkonnaprojektide kaasrahastamise programm LIFE.

Märksõnad: [awaRaEst LIFE](#), [keskkond](#), [keskkonnainvesteeringute keskus](#), [keskkonnaministeerium](#), [kik](#), [LIFE](#), [loodus](#), [looduse ja keskkonna heaks](#)

SAMAL TEEMAL

Miks kaovad maailmast mesilased ja teised tolmeldajad?

Kütuseaktsiisid ja keskkonnakaitse eelarve vähenevad: kuidas see mõjutab Eesti kliimaeesmärkide täitmist?

Aita tabada aasta lind: Eestis pesitsevad pütid ootavad üles märkimist

 Jaga Facebookis

 Saada e-kirjaga

 Kommenteeri

AwaRa

Est

LIFE 2

Vaata kõiki artikleid

Oled sa **DigiPRO** või **Geenius**? [Vali sobiv tellimus siit.](#)

POPULAARSED LOOD

UUDIS

Perseiidide tähesaju tipphetk on käes: viis lihtsat nippi, kuidas näha võimalikult palju langevaid tähti

EESTI ENERGIA BLOGI

Elektriauto ülikiirlaadija – mis see on ja mida sellest teadma peaksid?

EESTI LOODUS

Miks kaovad maailmast mesilased ja teised tolmeldajad?

UUDIS

Haruldane kaader: vaata, milline näeb välja häirimatu karu metsistunud pilk

UUDIS

Nädalalõpp toob taas tõelise suvekuumuse

UUDIS

Pirita rannas levib sinivetikas

VIIMATI LISATUD

Miks kaovad maailmast mesilased ja teised tolmeldajad?

12. august 2020 kell 11:52

Fotod: paradiisisaar Mauritius üritab vältida teist katastroofilist kütuseleket

12. august 2020 kell 11:42

Elektriauto ülikiirlaadija – mis see on ja mida sellest teadma peaksid?

12. august 2020 kell 11:20

Perseiidide tähesaju tipphetk on käes: viis lihtsat nippi, kuidas näha võimalikult palju langevaid tähti

11. august 2020 kell 21:09

Pirita rannas levib sinivetikas

11. august 2020 kell 16:53

Maastikuökoloog: puid langetades tuleb säilitada mets kui kooslus

11. august 2020 kell 13:45

Vaata kõiki artikleid

ÜLESKUTSE

Aita meil *podcaste* teha ja saa kingituseks Geeniuse kraami

Toetan Autotundi

Toetan Restarti

Kuulan saateid

POPULAARSED LOOD MUJAL GEENIUSES

AUTO • UUDIS

Kas teadsid? Eesti ei kasuta autode numbrimärkides enam täishäälikuid

AUTO • UUDIS

Pardakaamera video: Lasnamäel eiras auto mitmeid reegleid ja põhjustas avarii

DIKTOR • EESTI

Eesti e-riigist rääkiv Netflixi seriaal tekitab välismaalastes soovi siia kolida

RAHA • SUUR LUGU

Eestis levib uus püramiidi hõnguga müügiskeem, mis on haaranud juba üle saja inimese. Kuidas see toimib?

AUTO • UUDIS

Päeva foto: aastaid tagasi suletud poodi on unustatud kolm superautot

IF KINDLUSTUSE BLOGI

Millise vanusegrupi juhid liikluses enim õnnetustesse satuvad?

TERVIS • UUDIS

Mis saab 2021. aastal? COVID-19 on siin, et jääda ning tulevik sõltub paljudest tundmatutest

RAHA • UUDIS

Puust ja punaseks: kes võib koduveini, siidrit ja õlut teha ja mis tingimustel seda müüa võib?

ÄRA JÄÄ ILMA PÄEVA PÕNEVAMATEST LUGUDEST

Telli Geeniusmeedia uudiskiri

Saadame sulle igal argipäeval ülevaate olulisematest Geeniusmeedia teemadest.

 geeniusmeedia

Geenius Meedia OÜ
Ahtri 6, 10151 Tallinn
Tel 660 9797
geenius@geenius.ee

[Üldised kasutustingimused](#) | [Andmekaitsetingimused](#)

© Geenius Meedia OÜ, 2020.

Portaalid

[Geenius](#)
[Autogeenius](#)
[Digigeenius](#)

Ajakirjad

[Digi](#)
[Mood](#)
[Muki](#)

Sotsiaalmeedia

[Facebook](#)

Kontakt

Geeniusmeedia portaalid majutab

[DigiPRO](#)

[Diktor](#)

[Kodugeenius](#)

[Rahageenius](#)

[Rohegeenius](#)

[Tervisegeenius](#)

Podcastid

[Autotund](#)

[Algorütm](#)

[Digitund](#)

[Restart](#)

[Toimetus](#)

[Reklaamiinfo](#)